

Yrkesaktive 66-åring er ønsker å fortsette i arbeid når pensjonen ikke blir avkortet

AV: PER ØDEGÅRD

SAMMENDRAG

1. januar 2008 ble det innført en ordning som fjerner avkorting av folketrygdens alderspensjon i forhold til arbeidsinntekt for 67-åring. Dette gjelder foreløpig kun det året man er 67 år. Intensjonen med ordningen er å øke andelen yrkesaktive 67-åring for å møte utfordringene med en stadig synkende andel yrkesaktive per pensjonist. Våren 2008 gjorde NAV en spørreundersøkelse blant yrkesaktive personer som fyller 67 år i løpet av 2008, for å kartlegge hvorvidt de har fått informasjon om denne endringen, og hvorvidt ordningen kan få den virkningen som var ment. Resultatene av undersøkelsen viser at ca. 70 prosent kjenner til ordningen, og at 67 prosent sier de ønsker å kombinere arbeid og pensjon når de fyller 67 år. Netto har 16 prosent svart at de har bestemt seg for, eller kan komme til å bestemme seg for å arbeide mer som følge av ordningen. Dersom 16 prosent av 66-åringene velger å jobbe lenger som følge av denne ordningen vil det føre til om lag 2 000 flere sysselsatte 67-åring i 2009.

Andelen som ønsker å kombinere arbeid og pensjon er større blant dem som har informasjon om ordningen enn hos dem som ikke har denne informasjonen, noe som tyder på at de økonomiske insentivene motiverer folk til å fortsette i jobb. I tillegg kan et stramt arbeidsmarked og en økende yrkesdeltagelse hos aldersgruppen generelt bidra til at såpass mange ønsker å fortsette i jobb. Over halvparten av de spurte tror at deres arbeidsgiver er positiv til at man kombinerer arbeid og pensjon, og 20 prosent oppgir at de har blitt oppfordret av arbeidsgiver til dette.

INGEN AVKORTING AV PENSJON MOT INNTEKT FOR 67-ÅRINGER

Stortinget har vedtatt å gjennomføre en pensjonsreform som et svar på de utfordringer man står ovenfor i forbindelse med finansieringen og utformingen av pensjonssystemet. En av begrunnelsene for en slik reform er den stadig synkende andelen yrkesaktive per pensjonist. Antall yrkesaktive per pensjonist har sunket fra 3,9 i 1967 til 2,6 i 2003 og forventes å bli kun 1,7 i 2050 hvis utviklingen fortsetter (St.meld. nr. 5, 2006/2007). Det er flere årsaker til denne utviklingen, blant annet store fødselskull som nå nærmer seg pensjonsalder, man kommer senere inn i arbeidslivet på grunn av lenger utdanning, man går tidligere av med pensjon, og man lever lenger som pensjonist. I reformen er det lagt inn økonomiske incentiver for å øke den totale arbeidsinnsatsen og få arbeidstakerne til å stå lenger i arbeid. Et av elementene er muligheten til å jobbe ubegrenset ved siden av pensjon uten at det medfører avkorting av pensjonsutbetaling fra folketrygden. Denne muligheten har man ikke hatt i dagens pensjonssystem. Inntil 2008 kunne 67–69 åringer kun tjene inntil 2 ganger grunnbeløpet uten å få avkorting i pensjonen. For å øke fleksibiliteten i dagens pensjonssystem og stimulere til økt arbeidsinnsats, har Stortinget som en overgangsløsning

med virkning fra 2008, vedtatt en ordning hvor 67-åring skal kunne jobbe ubegrenset uten avkorting i pensjonen.

PROBLEMSTILLING

Antallet 66-åring som var i arbeid i 2007 var ca 13 000 (ca. 35,2 % av årskullet).¹

Ved fylte 67 år antas rundt 28 prosent å fortsatt stå i arbeid i større eller mindre grad.² Det er ønskelig å vite noe om hvor stor andel av denne gruppen som kan komme til å fortsette i arbeid som følge av den nye ordningen. Våren 2008 gjennomførte NAV en spørreundersøkelse for å kartlegge hvorvidt de som nærmer seg 67 år har fått informasjon om muligheten til å jobbe ubegrenset uten avkorting i pensjonen, og hvorvidt de lar seg påvirke av muligheten. I tillegg ble de spurt om i hvilken grad de er fornøyd med informasjonen rundt denne ordningen, og hvilken rolle arbeidsgiveren spiller i forbindelse med det å kombinere arbeid og pensjon.

¹ Statistisk Sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Tilsvarende for år 2000 og år 2006 er henholdsvis 30,1 % og 32,2 %..

² Andel yrkesaktive 67-åring var i 2000, 2006 og 2007 henholdsvis 22,4 %, 26,2 % og 28,1 %

ØKONOMISKE INSENTIVER PÅVIRKER PENSJONERINGSATTFERDEN

Selv om antall yrkesaktive blir færre og færre i forhold til antall pensjonister, ser man også en positiv utvikling i andelen yrkesaktive blant de eldste aldersgruppene. Yrkesaktiviteten i aldersgruppen 66–74 år øker (Bråthen 2007), og en lavere andel av de som har rett til AFP benytter muligheten til å gå av tidlig med pensjon (Lien 2007). Det er mange forhold som påvirker hvorvidt man går av tidlig eller sent, eller kombinerer arbeid og pensjon. Grambo og Myklebø (2007) finner flere forhold som påvirker pensjoneringstidspunkt og -grad, blant annet at mange vil gå av tidligere om det ikke får negativ betydning for størrelsen på pensjonen. I tillegg er mange villige til å arbeide lenger hvis levealderjustering innføres slik at man unngår lavere utbetaling, og mange lar seg påvirke til å arbeide mer om man slipper avkorting av pensjonen. Med andre ord ser økonomiske insentiver ut til å ha stor betydning for pensjoneringstidspunktet. Således vil det være naturlig å tro at ordningen som innebærer at man unngår avkorting av pensjonen som 67-åring, bør påvirke en del av dem som fortsatt står i arbeid som 66-åring til å fortsette i arbeid i større eller mindre grad etter fylte 67 år.

67 prosent vil kombinere arbeid og pensjon

67 prosent av målgruppen oppgir at de vil kombinere arbeid og pensjon når de fyller 67 år. Av disse er det 31

prosent som ønsker å arbeide fulltid, og totalt 60 prosent ønsker å arbeide 50 prosent eller mer. Man må huske på at målgruppen er spesiell. De som fortsatt er i arbeid som 66-åring skiller seg fra befolkningen for øvrig, ved at de har arbeid de trives med, de har god selvopplevd helse, de har gjerne høyere utdanning og høy inntekt. En stor del av denne gruppen ønsker altså å fortsette i arbeid. Når vi bryter ned på kjønn og utdanning finner vi samme tendenser som i andre undersøkelser (Grambo og Myklebø 2007), nemlig at menn og de med høyere utdanning i større grad ønsker å kombinere arbeid og pensjon.

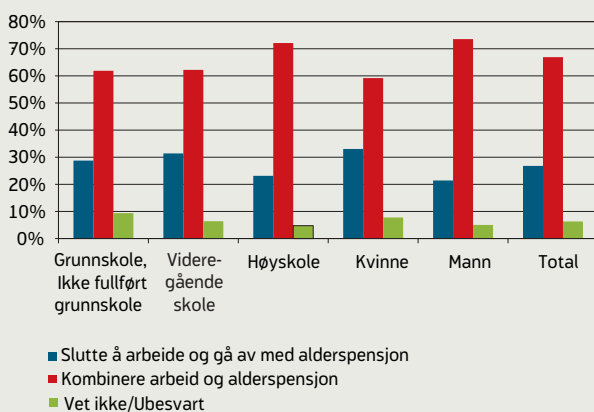
Ny ordning påvirker

En mer interessant forskjell er at blant dem som kjenner til den nye ordningen, oppgir 69 prosent at de vil kombinere arbeid og pensjon, mot 59 prosent av dem som ikke kjenner til ordningen. De som kjenner til ordningen ønsker i større grad å fortsette i arbeid.

Av dem som kjenner til den nye ordningen, og som har tenkt å fortsette i arbeid (ca. 49 % av respondentene), oppgir om lag 35 prosent at de har blitt påvirket av den nye ordningen. Av dem som blir påvirket, ser man at ordningen kan påvirke ulikt. 40 prosent av disse sier de kan bli påvirket til å fortsette i arbeid til tross for at de hadde tenkt til å gå av med pensjon. 34 prosent ville arbeidet uansett, men ser nå muligheten til å arbeide mer enn planlagt, mens 20 prosent sier de antagelig vil arbeide mindre enn planlagt. Det siste kan være en gruppe som har lav

Figur 1:
Beslutning om Pensjon og arbeid brutt ned på kjønn og utdanning

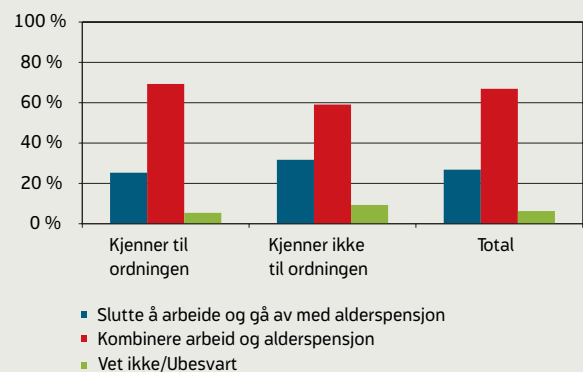
Når du fyller 67 år, og har anledning til å gå av med alderspensjon i folketrygden vil du da:

KILDE: NAV

Figur 2:
Beslutning om Pensjon og arbeid brutt ned på kjennskap til ny ordning

Når du fyller 67 år, og har anledning til å gå av med alderspensjon i folketrygden vil du da:

KILDE: NAV

Metode

Undersøkelsen er en utvalgsundersøkelse gjennomført pr. telefon med et strukturert spørreskjema. Telefonintervjuets lengde var i gjennomsnitt 7,5 minutter. Intervjuperioden var fra 14. til 27. april 2008.

Målgruppe og utvalg

Målgruppen for undersøkelsen er personer som er i arbeid i dag og som nærmer seg pensjonsalderen på 67 år. Det vil si at de er aktuelle for ordningen om å kunne arbeide som 67-åringar uten avkortning av folketrygdens alderspensjon.

For å finne denne målgruppen har vi benyttet AA-registeret og Inntektsregisteret. Her har vi søkt opp personer født mellom 1/7-41 og 31/12-41, dvs. personer som fyller 67 år i løpet av andre halvår 2008, og som er i arbeid/er registrert med pensjongivende inntekt. Det er 5 490 personer som tilfredsstillar disse kravene. Vi ønsket et utvalg som har forholdsvis lik tid i forhold til beslutning angående pensjon. Utvalget består av personer som man må anta har tatt eller er i ferd med å ta en beslutning om hvorvidt de skal pensjonere seg eller kombinere arbeid og pensjon. Totalt er det ca 11 700

personer som er registrert i de to registrene og som fyller 67 år i løpet av 2008.³

Det er noe usikkerhet knyttet til å bruke AA-registeret som kilde. Det kan inneholde personer som burde vært fjernet fra registeret, for eksempel ved at de har sluttet i arbeid men arbeidsgiver ikke har meldt fra. Personer som svarer at de ikke er i arbeid er ikke med i undersøkelsen.⁴ Det kan også være personer som har begynt å arbeide uten at arbeidsgiver har meldt fra, og at de dermed ikke er registrert. I tillegg kan det være personer som er utmeldt av AA-registeret som ønsker å begynne i arbeid igjen som følge av ordningen. De to siste gruppene omfattes ikke av utvalget. Den delen av målgruppen som er hentet fra Inntektsregisteret er basert på opplysninger fra 2006.

³ Det er et mindre avvik mellom dette tallet og tallet på 13 000 sysselsatte jf. SSBs sysselsettingsstatistikk. Dette kan skyldes at tallene er basert på ulike kilder.

⁴ Respondenten stilles spørsmålet: Hvilken tilknytning har du til arbeidslivet? Intervju avsluttet og ikke tellende hvis svart «Ikke i arbeid».

Arbeid og alderspensjon i dagens pensjonssystem

Etter dagens regelverk kan 67 åringer arbeide ubegrenset uten avkortning av pensjonen. Det samme gjelder for alderspensjonister over 70 år.

Fra måneden etter fylte 68 år til og med måneden man fyller 70 år reduseres pensjonen når arbeidsinntekten overstiger 2 G (Grunnbeløpet i folketrygden). For denne gruppen avkortes pensjonen med 40 prosent av inntekten som overstiger 2 G.

Hvis årlige arbeidsinntekt ikke overstiger 2 G mottar man full pensjon. Med et grunnbeløp på 70 256 (per 1. mai 2008) kroner kan pensjonisten tjene 11 709 kroner per måned uten at pensjonen blir redusert.

Frem til 1. januar 1997 ble pensjonen mellom 67 til 70 år redusert med 50 prosent av inntekt over 1 G, og det gjaldt en begrensingsregel som innebar at summen av alderspensjon og inntekt ikke kunne overstige tidligere inntekt.

Fra 1. januar 1997 ble reduksjonssatsen endret til 40 prosent og begrensingsreglen i forhold til tidligere inntekt ble opphevet.

Fra 1. januar 2002 ble fribeløpet hevet til 2 G.

Fra 1. januar 2008 reduseres ikke alderspensjon for 67-åringar.

AA-registeret og Inntektsregisteret

Arbeidsgiver/Arbeidstakerregisteret (AA-registeret) er Arbeids og velferdsetatens grunndataregister som viser tilknytningen mellom arbeidstakere og arbeidsgivere, og har som formål å tjene offentlige myndigheters behov for opplysninger i deres oppgaveløsning. Arbeidsgiverne er pålagt å melde inn arbeidsforhold med forventet ukentlig arbeidstid på mer enn tre timer, og som har en varighet på mer enn en uke. Registeret omfatter ikke selvstendig næringsdrivende.

Inntektsregisteret er Arbeids og velferdsdirektoratets register over befolkningens pensjongivende inntekt. Opplysningene leveres av Skatteetaten. Både arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende er registrert her.

Antall intervju

Resultatet av telefonundersøkelsen var 1 000 gjennomførte intervju – en svarprosent på 18,2 prosent, noe som i følge TNS Gallup er litt bedre enn ventet når det gjelder telefonundersøkelser generelt. Det som kan tenkes å ha gått i vår favør er at temaet er svært relevant/interessant for målgruppen, og at eldre personer har en tendens til å svare oftere enn befolkningen for øvrig.

Utvalgsanalyse

Vi har sett på fire ulike variabler for å sjekke eventuelle skjevheter i forbindelse med utvalget: Sektor, kjønn, stillingsandel og utdanning. Sektor og kjønn er sammenlignet med data i utvalget, stillingsbrøk sammenlignes med opplysninger fra utvalget og respondentenes svar, og utdanning med befolkningen for øvrig.

Tabellene viser fordelingen etter kjønn, sektor status/stillingsandel og utdanning for utvalget og respons.

Tabell 1

Kjønn	Ant. utvalg		Ant. respons	
Kvinner	2429	44,20 %	463	46,30 %
Menn	3061	55,80 %	537	53,70 %
Total	5490	100,00 %	1000	100,00 %

Tabell 2

Sektor	Ant. utvalg		Ant. respons	
Ikke angitt*	826	15,00 %	125	12,50 %
Stat	627	11,40 %	146	14,60 %
Kommune	920	16,80 %	193	19,30 %
Fylke	155	2,80 %	37	3,70 %
Privat	2942	53,60 %	495	49,50 %
Ikke svar	20	0,40 %	4	0,40 %
Total	5490	100,00 %	1000	100,00 %

* Opplysninger om sektor mangler for personer som kun er oppført i inntektsregisteret (selvstendig næringsdrivende).

Tabell 3

Status	Total	Arbeidstakere		Selvstendige		Begge		
Utvalg	5490	4664	84,90 %	826	15,10 %	100,00 %	249	4,50 %
Respons	1000	819	81,90 %	181	18,10 %	100,00 %	56	5,60 %

Arbeidsforhold	Total	Deltid	Heltid			
Utvalg AA*	4559	1988	43,60 %	2571	56,40 %	100,00 %
Respons AA*	875	371	42,40 %	504	57,60 %	100,00 %

*Gjelder kun utvalg og respons fra AA-registeret.

Tabell 4

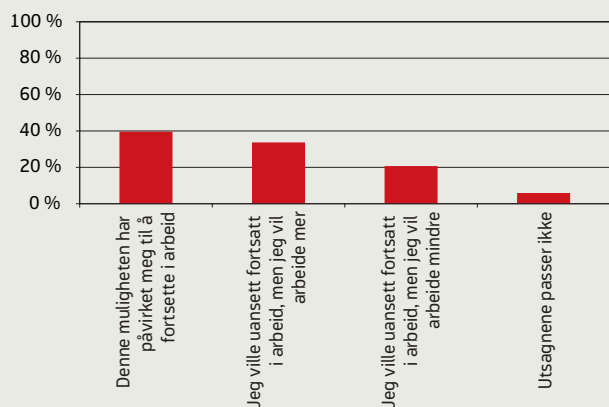
Utdanning	Utdanning 60-66 år (SSB)	Yrkesaktive 66 år*	Respons
Grunnskole	27,00 %	22,80 %	15,50 %
Vgs	49,60 %	49,40 %	34,60 %
Høyskole kort	16,30 %	17,20 %	25,90 %
Høyskole lang	5,60 %	9,50 %	22,80 %
Ikke oppgitt/ikke fullført grunnskole	1,50 %	1,10 %	1,20 %
Total	100,00 %	100,00 %	100,00 %

* Nov 2006 - Statistisk Sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsstatistikk.

Det er ingen vesentlige skjevheter i responsen i forhold til utvalget når det gjelder kjønn, sektor og stillingsandel. Det er noe skjevhet i forhold til utdanningsnivå, hvor vi ser at personer med høyere utdanning er overrepresentert blant de som svarte på undersøkelsen. En overvekt av dem som fortsatt står

i jobb som 66-åring har høy utdanning. For eksempel er 67,9 prosent av de med høyere utdanning fortsatt i arbeid i aldersgruppen 66–74 år, mens kun 25,8 prosent av de med kun grunnskole er i arbeid i samme aldersgruppe (Bråthen, 2007). I tillegg er utdanningsnivået økende med yngre årsklasser.

Figur 3:
Hvordan har ordningen påvirket valg om kombinasjon av pensjon og arbeid

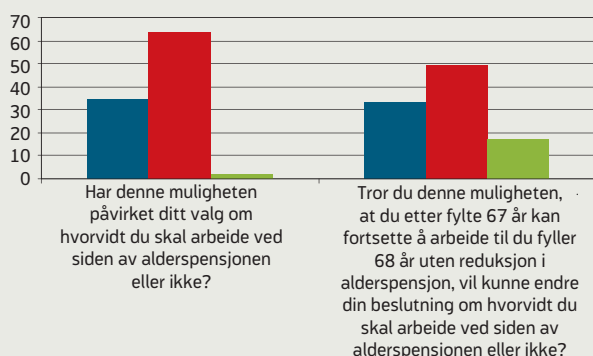
KILDE: NAV

pensjon, og som per i dag ser at de må arbeide for oppnå ønsket inntekt. Disse vil nå kunne få mer igjen for arbeidet, og vil dermed kunne redusere arbeidsinnsatsen og opprettholde samme inntektsnivå.

De som ikke kjenner til ordningen

Ca. 26 prosent av respondentene oppgir at de ikke kjenner til den nye ordningen (3,7 % svarer «usikker»). Av dem som ikke kjenner til ordningen, oppgir 33 prosent at de kan komme til å endre sin beslutning knyttet til pensjon og arbeid som følge av ordningen. Overraskende nok er

Figur 4:
Har ordningen påvirket/vil den kunne påvirke brutt ned på kjennskap til ordningen

KILDE: NAV

denne andelen nesten like høy som blant dem som kjente til ordningen. Som forventet blir «vet ikke» gruppen ganske stor. Også blant dem som ikke kjenner til ordningen, ser ordningen ut til å påvirke ulikt. Spørsmålet om pensjonering eller videre arbeid er en stor og viktig beslutning, og det er ikke realistisk å tro at folk skal kunne se konsekvensene av ny og viktig informasjon og endre sin beslutning i løpet av et kort telefonintervju.

2 000 FLERE 67-ÅRINGER BLIR STÅENDE I JOBB

Det er tre grupper av respondenter som har fått et direkte spørsmål om hvordan de har blitt eller kan bli påvirket av den nye ordningen:

- De som svarer at de kjenner til ordningen, vil kombinere arbeid og pensjon, og som sier de har blitt påvirket. (169 stk).
- De som svarer at de kjenner til ordningen, sier at de kan bli påvirket til å kombinere arbeid og pensjon, men ikke har tatt noen beslutning (26 stk).
- De som svarer at de ikke kjenner til ordningen og sier at ordningen kan komme til å påvirke dem til å endre sin beslutning om å gå av med pensjon eller kombinere arbeid og pensjon (99 stk).

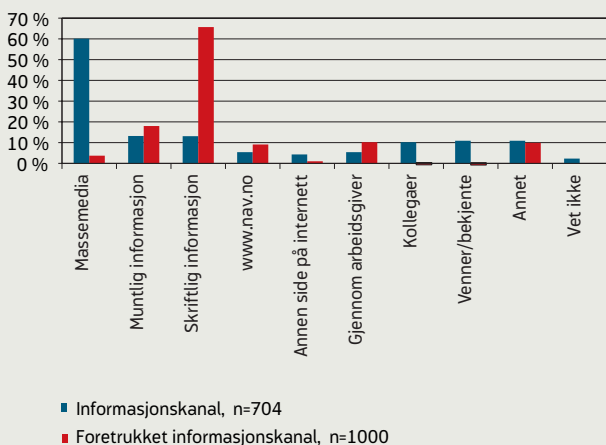
Til sammen utgjør dette 29,4 prosent av de spurte. Av disse er det 215 som blir påvirket i positiv retning, det vil si til å arbeide i stedet for å gå av med pensjon, eller arbeide mer enn først planlagt. 52 blir påvirket i negativ retning, mens 27 svarer at utsagnene ikke passer. Netto har 16 prosent av respondentene svart at de har blitt eller kan bli positivt påvirket av ordningen. Dersom vi antar at de som har svart er representative for alle sysselsatte 66-åringar, og at de tilpasser seg slik de har svart her, vil dette bety at vi kan få om lag 2 000 flere sysselsatte 67-åringar i 2009 som følge av den nye ordningen.

OPPMERKSOMHET RUNDT ORDNINGEN

Det ble i media referert til ordningen ved flere anledninger. NRK og P4 (4/10-07) refererte til ordningen da den ble foreslått i forbindelse med fremleggingen av statsbudsjettet. Siden har det vært oppslag utover høsten blant annet i Aftenposten og Adresseavisa (20/11-07).

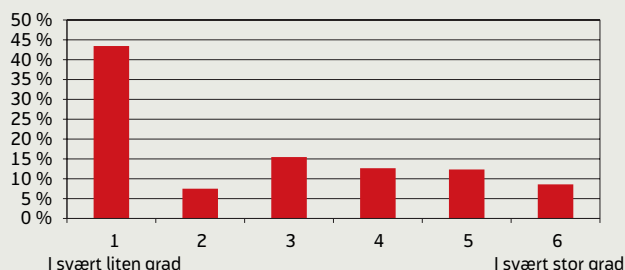
NAV har informert gjennom ulike kanaler, på nett (www.nav.no, 16/1-08), og med brev til kommende pensjonister ca. 3 måneder før de fyller 67 år. Det vil imidlertid si at respondentene i vår undersøkelse ikke hadde fått dette brevet da de ble intervjuet. I tillegg har det vært stor oppmerksomhet rundt pensjon i forbindelse med pensjonsreformen og hvilke følger den får for pensjonistene.

Figur 5:
Informasjonskanal og foretrukket informasjonskanal

KILDE: NAV

Figur 6:
I hvilken grad er du fornøyd med informasjonen om den nye ordningen?

KILDE: NAV

Av de spurte oppgir 70 prosent at de har fått kunnskap om den nye ordningen. Av disse svarer 60 prosent at de har fått informasjonen gjennom massemedia. Ca. 10 prosent svarer de har fått henholdsvis muntlig og skriftlig informasjon, mens bare 5 prosent oppgir www.nav.no som kilde til informasjonen. Kun 30 prosent er tilfreds⁵ med informasjonen de har fått, og hele 43 prosent oppgir at de i «svært liten grad» er fornøyd med informasjonen. Dette gjenspeiles i hvordan de foretrekker å få informasjon vedrørende deres pensjon – 64 prosent ønsker informasjon skriftlig fra NAV.

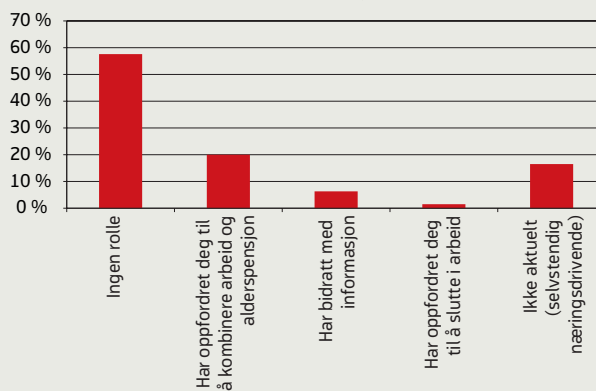
⁵ De som har svart 4, 5 eller 6 på skalaen.

ARBEIDSGIVERENS ROLLE

I følge Grambo og Myklebø (2007) er noen av momentene rundt beslutningen om å gå av med pensjon knyttet til «stay-faktorer» og «push-faktorer». «Stay-faktorer» vil si faktorer som er attraktive forhold ved arbeidet og arbeidsmiljøet og som gjør at arbeidstakere ønsker å stå lenger i arbeid. «Push-faktorer» er utstøtningsfaktorer ved arbeidsmiljøet/arbeidsmarkedet som støter arbeidstakerne ut av arbeid.

Figur 7:
Arbeidsgivers rolle i forbindelse med beslutningen om arbeid og pensjon

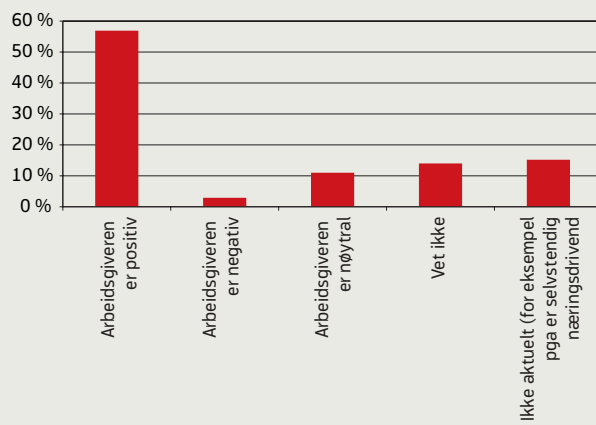
Hvilken rolle har din arbeidsgiver hatt i forbindelse med din beslutning om hvorvidt du skal fortsette i arbeid ved siden av alderspensjonen?

KILDE: NAV

Figur 8:
Inntrykk av arbeidsgivers holdning til kombinerings av arbeid og pensjon

Hvordan har du inntrykk av at arbeidsgiveren din stiller seg til muligheten for at man kan kombinere arbeid og pensjon ved fylte 67 år?

KILDE: NAV

I undersøkelsen svarer 58 prosent at de tror arbeidsgiveren er positiv til at man kombinerer arbeid og pensjon. Samtidig svarer 57 prosent at arbeidsgiver ikke har spilt noen rolle i forbindelse med deres beslutning om pensjon. 20 prosent oppgir at arbeidsgiver har oppfordret til å kombinere arbeid og pensjon. Dette tyder på at arbeidsgiver og arbeidsmiljø oppleves som en «stay-faktor» for denne målgruppen. Et stramt arbeidsmarked kan også bidra til denne opplevde holdningen fra arbeidsgivers side.

YRKESAKTIVE 66-ÅRINGER ØNSKER Å KOMBINERE ARBEID OG PENSJON

Nesten 7 av 10 yrkesaktive 66-åringar ønsker i følge vår undersøkelse å kombinere arbeid og pensjon når de fyller 67 år. Selv om det er en økning i sysselsettingsandelen for eldre arbeidstakere generelt (Bråthen 2007), og et for tiden stramt arbeidsmarked, tyder svarene i undersøkelsen på at ordningen om null avkorting av pensjon mot arbeidsinntekt for denne gruppen kan påvirke. 70 prosent har fått informasjon om ordningen, og av de som kjenner til ordningen og som har tenkt til å kombinere arbeid og pensjon, oppgir 35 prosent at de har blitt påvirket. I tillegg ser vi at disse i større grad ønsker å fortsette i arbeid enn de som ikke kjenner til ordningen. En stor andel opplever også at arbeidsgiveren oppfordrer til at de kombinerer arbeid og pensjon.

REFERANSER

Bråthen, Magne (2007): «Seniorenas tilknytning til arbeidsmarkedet styrkes». *Arbeid og velferd 4/2007*. Arbeids og velferdsdirektoratet.

Grambo, Anne-Cathrine/Myklebø, Sigrid (2007): «Hvordan vil pensjonsreformen påvirke pensjoneringsadferden?». *Arbeid og velferd 4/2007*. Arbeids og velferdsdirektoratet.

Lien, Ole Christian (2007): «Flere står lenger i jobb». *Arbeid og Velferd 2/2007*. Arbeids og velferdsdirektoratet.

Stortingsmelding nr.5 (2006/2007) *Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden*.

St.prp. nr.1 (2007/2008) Statsbudsjettet.